

Товкун Л. В.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансового права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

МІСЦЕ І ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ В БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Бюджетний процес відіграє важливу роль в розвитку держави. Від успішного складання, прийняття і виконання державного бюджету залежить економічна і політична стабільність держави, рівень соціального забезпечення населення. Тому вирішення проблем, пов'язаних з розвитком бюджетного процесу є актуальним. До таких проблем можна віднести: відсутність законодавчого закріплення принципів функціонування бюджетного процесу; недостатній рівень прозорості його здійснення,

низький рівень контролю за використанням бюджетних коштів. Питання змісту і організації бюджетного процесу в своїх працях досліджували : В. В. Безчеревних, О.В. Болтінова, О. Д. Василик, Л. К. Воронова, В.Г. Дем'янишин, О. А. Музика-Стефанчук, А. А. Нечай, В. М. Опарін, І. Розпутенко, О. П. Орлюк, В. М. Федосов, С. І. Юрій та інші.

Визначення бюджетного процесу міститься в п. 10. ст. 1 Бюджетного кодексу України. В ній зазначено, що бюджетний процес це регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства [1]. Особливістю бюджетного процесу, а саме його стадій, є те, що кожна з них має своє змістовне навантаження, досконалу форму також чітку визначеність і логічну послідовність. Кожна із стадій виступає важливим структурним елементом бюджетного процесу.

Аналізуючи зміст бюджетного процесу, необхідно звернути увагу на принципи, що складають його основу. Загальновідомо, що принцип – основне, вихідне положення певної теорії, вчення, науки [2]. Принципи, як і інші правові категорії, не виникають самі по собі. Виникнення, зміна або їх припинення завжди обумовлені потребами і закономірностями суспільного розвитку. Але треба зазначити, що принципи права відображають не всі закономірності, а тільки ті, які становлять інтерес для держави [3, с. 60]. Так, додержання принципів бюджетного процесу дає можливість складати, розглядати, затверджувати і виконувати бюджет з максимальною користю для суспільства. Значення цих принципів доповнюється тим, що вони дозволяють розкрити сутність бюджетного процесу, сприяють виявленню прогалин у фінансовому законодавстві та усуненню колізій у нормативно-правових актах, а також об'єднанню норм і інститутів фінансового права в єдину систему .

Варто наголосити, що хоча бюджетний процес будується на відповідних правових засадах, у Бюджетному кодексі (ст. 7) вказано принципи, характерні тільки для бюджетної системи України. Аналіз їх змісту уможливорює висновок, що вони властиві бюджетному процесу. Але

бюджетний процес має свою специфіку, яка повинна відображатися в принципах, притаманних тільки йому. Виходячи з цього, принципи, що лежать в основі бюджетного процесу, можна поділити на такі групи: 1) загальноправові принципи; 2) принципи бюджетної системи, які характерні і для бюджетного процесу; 3) принципи, властиві лише бюджетному процесу. Сукупність їх становить єдину систему принципів бюджетного процесу. Взаємозв'язок цих принципів проявляється в тому, що вони мають бути пов'язані спільною метою, не містити суперечностей між собою, зміст конкретного принципу не повинен повторюватись в іншому, або окремих його елементах. Взаємодія принципів розкривається в тому, що одні з них розвивають і доповнюють положення інших, або одні принципи виступають гарантіями інших, сприяючи розвитку останніх.

Принципи першої групи є основою системи права взагалі. Вони встановлюють правові засади розвитку суспільних відносин, зокрема бюджетних. Загальноправові принципи бюджетного процесу виступають вимогами загального характеру. Вони безпосередньо закріплені в чинному законодавстві і визначають концептуальні правові основи створення, направленості і функціонування галузі фінансового права. Ці принципи регламентують найбільш важливі економічні й соціальні відносини, які виникають у фінансовій діяльності держави: *принцип законності*, який є основоположним принципом правової держави і закріплений у Конституції України; *принцип забезпечення збалансованості публічного і приватного інтересів* суб'єктів бюджетного процесу. Він спрямований не лише на захист фінансових інтересів держави та органів місцевого самоврядування, а й на гарантування права інших суб'єктів бюджетних правовідносин на «справедливий і неупереджений розподіл суспільного багатства між ними» [4, с. 20]; *принцип гласності*, який реалізується через відкритість руху фінансових ресурсів держави, через обговорення проекту бюджету, доведення його до населення, публікацію затвердженого бюджету; *принцип плановості* в утворенні, розподілі та використанні фондів грошових коштів держави та муніципальних утворень. Згідно з цим

принципом мобілізації і використання фінансових ресурсів здійснюється відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України» та рішень про місцеві бюджети на поточні роки; *невідворотність відповідальності за фінансові правопорушення*. Цей принцип передбачає обов'язок компетентних органів держави застосувати санкції до порушників фінансового законодавства. Також він стимулює учасників фінансових правовідносин до дотримання фінансової дисципліни і сприяє раціональному використанню фінансових ресурсів держави і муніципальних утворень. Повне дотримання цього принципу неможливе без організації контролю і підзвітності осіб, які забезпечують виконання всіх стадій бюджетного процесу.

Наступною групою принципів є принципи функціонування бюджетної системи, як-от: *єдності бюджетної системи, збалансованості, самостійності бюджетів, повноти і обґрунтованості бюджетів, ефективності і результативності, субсидіарності, цільового використання бюджетних коштів, публічності та прозорості*. Ці принципи виступають основою формування досконалої бюджетної системи, забезпечують ефективне і злагоджене функціонування її ланок. У них виражений зміст законодавства про бюджетну систему держави та найважливіші основи бюджетно-правового регулювання.

Третю групу складають принципи, властиві тільки бюджетному процесу: *розподіл бюджетних повноважень між органами представницької і виконавчої влади, пріоритет представницьких органів влади перед виконавчими органами державної влади*. Кожному органу влади, який виступає учасником бюджетного процесу, належить певна компетенція, за межі якої він не може вийти. Втручання інших органів в бюджетний процес не допускається, крім випадків, зазначених у законодавстві; *принцип спеціалізації бюджетних показників*, що реалізується через бюджетну класифікацію. Бюджетна класифікація передбачає науково обґрунтоване, обов'язкове групування доходів і видатків бюджетів всіх рівнів за однорідними ознаками. Також вона дає змогу обраховувати за єдиною методикою доходи і видатки бюджету,

скласти звітність про виконання бюджету, здійснити контроль і аналіз за кожним видом доходів і витрат, кодувати показники бюджетів при їх автоматичній обробці; *принцип періодичності бюджетного процесу* пов'язаний з тим, що бюджетний процес, а саме його стадії, чітко визначені за часом. Стадії бюджетного процесу послідовно ідуть одна за одною і направлені на вирішення конкретних задач. Так на стадії складання проекту бюджету закладаються політичний та економічний курси держави на поточний рік. На стадії розгляду і прийняття закону про Державний бюджет відбувається розгляд і затвердження закону про Державний бюджет (рішень про місцеві бюджети) на наступний календарний рік. Третя стадія – виконання бюджету – пов'язана з реалізацією затвердженого закону про Державний бюджет. Її метою є забезпечення держави необхідним обсягом бюджетних ресурсів, потрібних для виконання поставлених завдань. Четвертою стадією є підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього. За результатами цієї стадії можна дати оцінку стану виконання бюджетів, визначити тенденції та закономірності, що спостерігаються в суспільстві. Треба зазначити, що всі стадії бюджетного процесу ідуть чітко одна за одною, їх порядок не може бути змінений. Також існує чіткий порядок дій і на кожній із стадій бюджетного процесу. Загалом, бюджетний процес як явище є безперервним процесом.

Підводячи підсумки, зазначимо, що саме законодавче закріплення принципів бюджетного процесу і підхід до них, як до системи, дозволяє розкрити найбільш значущі властивості притаманні як бюджетному процесу в цілому, так і окремим його стадіям, прогнозувати подальше їх удосконалення, з'ясувати взаємозв'язок між ними в межах бюджетного процесу.

Список літератури:

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. Ожегов С. И. Словарь русского языка / Под. общ. ред. проф. Л. И. Скворцова. – 24-е изд. – М., 2007. – 1200 с.

Східноукраїнська наукова
юридична організація

МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

**ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ
НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ УКРАЇНИ
ЯК ОСНОВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
СУСПІЛЬСТВА**

1–2 вересня 2017 р.

Харків

СЕКЦІЯ 6. ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО, ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО, АГРАРНЕ ПРАВО

Онищенко Р. В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН
У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ УКРАЇНИ44

СЕКЦІЯ 7. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Агасв Р. А.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ49

Панова Г. В.

ГРОМАДСЬКА РАДА ДОБРОЧЕСНОСТІ: СУБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ ЧИ ПРЕДСТАВНИК ГРОМАДСЬКОСТІ?54

Петровський О. М.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО
ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ У СИСТЕМІ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ57

Радецький С. В.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СТЯГНЕНЬ,
ЯКІ НАКЛАДАЄ ПОЛІЦІЯ61

Смотрич Д. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ
ЩОДО БОРЖНИКІВ – КОЛЕГІАЛЬНИХ СУБ'ЄКТІВ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ64

Товкун Л. В.

МІСЦЕ І ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ
В БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ69

СЕКЦІЯ 8. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА

Беззян К. А.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ75

Комарова М. В.

ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «ЖИТЛО» ТА «ІНШЕ ВОЛОДІННЯ ОСОБИ»80

Костенко А. С.

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ ЯК КРИМІНАЛЬНО-КАРАНЕ ДІЯННЯ84